

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Pomorze
Zachodnie

PROGRAM STRATEGICZNY Obszary wiejskie

SZCZECIN 2013 r.

Wstęp

Reformy realizowane na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku szczególnie dotknęły obszary wiejskie i uwiaryściły ich słabość gospodarczą, społeczną i cywilizacyjną. Równocześnie brak spójnej polityki wobec tych obszarów utrwały niekorzystne zjawiska na obszarach wiejskich takie jak: bezrobocie, dewastacja infrastruktury technicznej, odpływ młodych, wykształconych ludzi. W rezultacie pojawiła się potrzeba ponownego zagospodarowania potencjału obszarów wiejskich, co wymagało wypracowania nowych modeli rozwoju obszarów wiejskich oraz adekwatnych narzędzi polityki regionalnej.

W przypadku województwa zachodniopomorskiego problemy związane z niedorozwojem obszarów wiejskich, a w szczególności popegeerowskich, odczuwane są w szczególnym nateżeniu. Pomimo wielokrotnie podejmowanych prób tylko nieliczne społeczności byłych pracowników PGR-ów zdołały odnaleźć się w nowych realiach gospodarki wolnorynkowej. Wiele, nie tylko rodzin ale i całych społeczności wiejskich okazało się bezradnych, nie będących w stanie zaakceptować nowej rzeczywistości. Panujący ogólnie zastój, a nawet regres wsi popegeerowskich w efekcie doprowadził do alienacji i wykluczenia zamieszkujących je lokalnych społeczności. Wykluczenie to, oprócz wymiaru społecznego, przejawia się w aspekcie ekonomicznym (bariera finansowa w dostępie do dóbr i usług), a także przestrzennym (fizyczne oddalenie od dużych ośrodków miejskich oraz brak bądź bardzo ograniczona komunikacja środkami transportu publicznego).

Dylemat wyboru koncepcji rozwoju obszarów wiejskich wpisuje się zarazem w szerszą dyskusję dotyczącą fundamentalnej kwestii, czy rozwój ma opierać się przede wszystkim na efektywności, czy też priorytetem jest spójność. W środowiskach ekonomicznych trwa debata, czy proces niwelowania różnic przestrzennych nastąpi w wyniku działania mechanizmów rynkowych, czy też mechanizm rynkowy powoduje nieefektywne wykorzystanie zasobów zarówno w skali kraju jak i regionów i niezbędna jest szeroka interwencja ze strony sektora publicznego (zarówno samorządowego jak i rządowego) w funkcjonowanie regionu. Program Strategiczny Obszary Wiejskie stanowi wyraz doceniania roli, jaką samorząd województwa przywiązuje do kwestii niwelowania różnic regionalnych, a zarazem do procesu awansu cywilizacyjnego obszarów wiejskich województwa. Daje on zintegrowaną odpowiedź na przywołany dylemat polegająca na zrównoważeniu mechanizmów rynkowych i interwencji publicznej w celu uzyskania jak najpełniejszych efektów rozwojowych. Program oparty jest na dogłębnej analizie zagadnienie dokonanej przez ekspertów zewnętrznych w odniesieniu do najważniejszych obszarów sytuacji społeczno – ekonomicznej wsi i małych miasteczek. W części wykonawczej nawiązuje on do właściwych działań zdefiniowanych w ramach pozostałych programów strategicznych. Przewidywana interwencja koncentruje się na wzmocnieniu bazy ekonomicznej obszarów wiejskich, poprawie stanu infrastruktury na rzecz jakości życia oraz podniesieniu jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz dostępności do usług publicznych.

Aktualne podstawy prawne

Ze względu na charakter Programu Strategicznego Obszary Wiejskie, który w dużej mierze odnosi się do innych Programów Strategicznych Województwa Zachodniopomorskiego, wszystkie akty prawne w nich wskazane mogą mieć zastosowanie w Programie Strategicznym Obszary Wiejskie.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa
- Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Dokumenty regionalne, krajowe:

- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020
- Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju)

Dokumenty unijne:

- Komunikat Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2010 roku: Wspólna Polityka Rolna – w stronę 2020 roku
- Strategia Europa 2020.
- Projekt Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady
- Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego zasady przekazywania rolnikom płatności bezpośrednich wynikających z systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej (rozporządzenie o płatnościach bezpośrednich)
- Projekt dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólną organizację rynku produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynków rolnych)
- Projekt dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (rozporządzenie o rozwoju obszarów wiejskich)
- Projekt dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie finansowania i monitorowania wspólnej polityki rolnej oraz zarządzania nią (rozporządzenie horyzontalne)
- Projekt dotyczący rozporządzenia Rady określającego środki dotyczące ustalania niektórych dopłat i refundacji związanych ze wspólną organizacją rynku produktów rolnych
- Projekt dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 w odniesieniu do stosowania środków przejściowych za rok 2013
- Projekt dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 1234/2007 ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku) w odniesieniu do struktury systemu płatności bezpośrednich i wsparcia dla plantatorów winorośli.

Część diagnostyczna

1. Obszary wiejskie wykazują przyrost liczby ludności, co głównie wynika z przesiedlania się mieszkańców miast poza ich granice administracyjne. Jest to wynik dążenia mieszkańców do poprawy jakości życia. Jednocześnie pozostają oni związani swoją główną aktywnością z miastem i w ograniczonym stopniu integrują się z lokalną społecznością. Niezbędne jest stworzenie systemowych instrumentów oraz narzędzi wzmacniających lokalną i regionalną integrację społeczną.

Proces wyludniania się obszarów wiejskich dotyczy głównie małych miast. Obecnie nie są już one miejscem świadczenia usług czy zaopatrywania się w produkty mieszkańców wsi. Wywołuje to określone reperkusje dla rynku pracy, zwłaszcza w odniesieniu do całkowitego upadku usług okołorolniczych oraz wstępnego przetwórstwa rolno-spożywczego.

2. Ogólne saldo migracyjne w województwie jest ujemne. Stan ten trwa nieustannie od powstania województwa i średniorocznie z powodu migracji ubywa ponad 1000 osób. Poza dwoma miastami na prawach powiatu, Świnoujściem i Szczecinem, dodatnie saldo migracyjne cechuje jedynie te obszary, na których zachodzą procesy suburbanizacji. Należą do nich: powiat policki, koszaliński i kołobrzegi.

W województwie zachodniopomorskim w większym stopniu niż w pozostałej części kraju z obszarów wiejskich do miast częściej migrują kobiety niż mężczyźni. Zjawisko to nasila się już od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku i jest rezultatem aspiracji do podnoszenia statusu społecznego i jakości życia.

3. Na obszarach wiejskich występuje wysoka zagraniczna emigracja zarobkowa (czasowa i stała). Zjawisko to dotyczy głównie osób młodych, które mogą już nie wrócić do miejsc swego zamieszkania, co obniża potencjał regionalnego rynku pracy i możliwości wzrostu potencjału gospodarczego regionu. Należy wzmocnić jakość kształcenia na obszarach wiejskich oraz wdrożyć programy nauczania odpowiadające strategicznym wyzwaniom województwa zachodniopomorskiego, tak, aby mieszkańcy wsi znajdowali zatrudnienie w regionie i nie byli zmuszeni do emigracji zagranicznej.

4. Dochody z podatków rolnego i leśnego stanowią w gminach wiejskich co najmniej piątą część całkowitych dochodów własnych. Wielkość tę należy uznać za znaczną, także na tle wielkości charakteryzujących pozostałe gminy. Wpływy z podatków rolnego i leśnego są w gminach wiejskich średnio dwukrotnie wyższe niż w gminach miejsko-wiejskich i cztero-, pięciokrotnie wyższe niż w pozostałych gminach. Gospodarka rolna (a także leśnictwo) jest bardzo ważnym elementem samorządności na terenach wiejskich – bez wpływów z tej gałęzi gospodarki większość gmin typu wiejskiego notowałaby znaczne obniżenie zbieranych dochodów (i tak z reguły stosunkowo niewielkich).

5. Zdecydowana większość firm zarejestrowanych w systemie REGON we wszystkich gminach i prowadzona jest w formie jednoosobowej działalności gospodarczej. Można to traktować jako wskaźnik wysokiej przedsiębiorczości, z drugiej strony jednak nie pozostaje to bez wpływu na wielkość zatrudnienia. Z reguły są to firmy o nieznacznym zatrudnieniu.

6. Zasadniczo w gminach województwa dominują firmy z branży handlowej. Licznie reprezentowane są budownictwo i transport. Nie istnieją w zasadzie gminy, które wyróżniałyby się swoim profilem gospodarczym. Dotyczy to gmin nadmorskich, ale także i wiejskich. Różnice związane są z rynkiem, na jakim działają przedsiębiorstwa – te zlokalizowane w ośrodkach miejskich (powiatowych) są bardziej zwrócone w stronę kontrahentów zagranicznych. Zysowność działalności również jest często wyższa na terenach gmin mieszczących w swych granicach miasto.

7. Największe (pod względem zatrudnienia) firmy w regionie lokują się głównie w branży przetwórstwa przemysłowego, handlu oraz rolnictwa i budownictwa. Obserwuje się uzależnienie rynku pracy, szans zatrudnienia, wyniki finansowych regionu, a także dochodów pracującej ludności od dominującej roli sektora publicznego.

8. Tereny wiejskie są obszarami bardziej stabilnej gospodarki niż tereny małych miasteczek, nawet jeśli stabilność ta osiągana jest na nieco niższym poziomie niż w gminach aglomeracyjnych i w centrach powiatowych. Kondycja przedsiębiorstw na terenach wiejskich ma się o wiele lepiej niż na terenach sąsiadujących najczęściej z nimi gmin miejsko-wiejskich. Jeśli kryzys rzeczywiście mocno doświadczył gospodarke, to w o wiele większym stopniu odnosi się to do małych miast niż do pozostałych obszarów.

9. Obroty zagraniczne stanowią na obszarze gmin wiejskich i wiejsko-miejskich znacznie większą pozycję niż na terenie gmin aglomeracyjnych i nadmorskich. Przedsiębiorczość w tych gminach, a także w gminach miejsko-wiejskich wydaje się bardziej skoncentrowana na obsłudze rynków wewnętrznych. Niewątpliwym liderem w rozwoju kontaktów z kontrahentami zagranicznymi pozostają centra powiatowe i miejskie

10. Działalność rolnicza i okołorolnicza jest skupiona na obszarach wiejskich oraz w gminach miejsko-wiejskich. Struktura wielkości gospodarstw rolnych (zwłaszcza indywidualnych) jest bardzo podobna, za wyjątkiem powiatu polickiego (nie jest to jednak obszar szczególnie związany z rolnictwem). Znaczącą pozycję mają gospodarstwa o powierzchni co najmniej 10 ha. Są to z reguły gospodarstwa nastawione na produkcję rynkową. Gospodarstwa o powierzchni mniejszej, zwłaszcza te do 1 ha stanowią poważny odsetek tylko w rejonach położonych w sąsiedztwie największych miast regionu (Szczecin, Koszalin).

11. Rolnictwo jest sektorem, w którym rozwija się przedsiębiorczości rodzinnej. Stała siła najemna jest raczej rzadko wykorzystywana w prowadzeniu gospodarstwa, aczkolwiek na pewno mają miejsca zatrudnienia sezonowe i okazjonalne. Co więcej, praca w rolnictwie jest dominującym źródłem dochodów tylko dla 1/3 rolników w regionie. Dla pozostałej części rodzin prowadzących gospodarstwa indywidualne jest ona uzupełniana przez pracę najemną w innych sektorach gospodarki, stamtąd też pochodzą ich dochody. Rolnictwo w regionie nie jest odizolowanym sektorem, całkowicie angażującym zawodowo osoby posiadające gospodarstwa (a tym bardziej - członków ich rodzin).

12. Na terenach wiejskich powiatów zachodniopomorskich znajdują się obszary o bardzo niskim wykorzystaniu infrastruktury wodnej, kanalizacyjnej i gazowej. Niezadawalający poziom zaopatrzenia mieszkań w wodę z wodociągów przekłada się na przykład na poziom wyposażenia mieszkań w ubicację splukiwaną wodą oraz łazienkę, który nadal jest zbyt niski (o około 10% mniejszy niż poziom zaopatrzenia mieszkań w wodę z wodociągów). Najmniej ludności korzysta z wodociągów w powiatach choszczeńskim i kamieńskim, a najniżej w łobeskim. Zdecydowana większość powiatów mieści się w strefie średnich wartości.

Nieco gorzej sytuacja przedstawia się przy wykorzystywaniu kanalizacji, gdyż zdecydowanie mniej jest powiatów na średnim poziomie, a więcej - na niższym. Najgorzej sytuacja przedstawia się w powiatach gryfickim i myśliborskim. Występują istotne braki w ilości oczyszczalni ścieków, w wielu wypadkach te istniejące wymagają pilnych remontów. Podobnie wygląda wykorzystywanie sieci gazowej, przy czym udział ludności korzystającej z sieci gazowniczej jest bardzo niski w 10 powiatach (najniższy - w powiatach sławieńskim i łobeskim).

Bardzo zły stan lokalnych kotłowni ogrzewających sieci ciepłownicze, co przekłada się m.in. na niski poziom wykorzystania w mieszkaniach centralnego ogrzewania zaopatrywanego w ciepło z lokalnych kotłowni.

13. Niedostatki w infrastrukturze technicznej związanej z zamieszkiwaniem nie są łatwe do zniwelowania co wynika choćby z przestrzennego rozrzuca osiedli wiejskich i konieczności ponoszenia znacznych kosztów przy wszelkiego rodzaju pracach z tego zakresu. Inwestycje te napotykają także na silną barierę w postaci braku środków finansowych, jakie gminy wiejskie mogą przeznaczyć na inwestycje – ich dochody nie zapewniają wystarczających zasobów na prowadzenie i ciągłe powtarzanie przedsięwzięć inwestycyjnych. Należy opracować i wdrożyć programy pomocowe dla gmin wiejskich najbardziej oddalonych od centrów miejskich, o najslabiej rozwiniętej infrastrukturze technicznej, a jednocześnie o wpływach do budżetów nie gwarantujących skuteczne prowadzenie inwestycji infrastrukturalnych.

14. W południowej i środkowej części województwa występują obszary pozbawione dostępu do Internetu. Koncentracja węzłów dostępowych sieci teleinformatycznych ma miejsce wokół Szczecina, Kołobrzegu i Koszalina.

15. Zróżnicowanie dochodowe nie jest w województwie zachodniopomorskim daleko posunięte. Dochody pracujących i pobierających świadczenia są stosunkowo niskie. W wielu gminach dla co najmniej 30% podatników nie przekraczają one poziomu 20 000 złotych rocznie. Odsetki osób o takich dochodach są nieco większe w gminach wiejskich, ale także w większości gmin miejsko-wiejskich. Na tym tle uwagę zwracają znacznie wyższe (przeciętnie) dochody podatników z gmin aglomeracyjnych.

16. Odsetki osób stale lub czasowo uzależnionych od pomocy społecznej są w istocie większe na terenach gmin wiejskich – różnice nie są jednak zbyt znaczące, zwłaszcza jeśli porówna się te wskaźniki z tymi charakteryzującymi gminy miejsko-wiejskie. Poziomy ubóstwa nie są zbyt związane z typami gmin, a co za tym idzie z ewentualnymi typami społeczności. Zjawisko powszechnego ubóstwa związane jest z kilkoma gminami – np. z Kozielicami, Brzeżnem, Świdwinem, ale także Cedynią czy Mieszkowicami (pierwsze to gminy wiejskie, następne to gminy miejsko-wiejskie). Zwraca także uwagę znaczne zróżnicowanie wielkości zbiorowości korzystających z pomocy społecznej. Oznacza to może także, że pomoc społeczna jest przedmiotem aktywnej działalności ze strony władz samorządowych.

17. Bezrobocie w jednakowym stopniu dotyka wszystkie obszary województwa zachodniopomorskiego. W poprzednich latach dotyczyło ono przede wszystkim gmin miejsko-wiejskich oraz wiejskich, obecnie straciło swój wyraźny terytorialny wymiar.

Najniższe wskaźniki bezrobocia charakteryzują gminy aglomeracyjne, najwyższe gminy wiejskie. Generalnie jednak średnie wskaźników nie są znacząco od siebie różne. Pod wieloma względami można mówić o większym dystansie dzielącym małe miasteczka od standardów wyznaczanych przez miasta większe lub tereny silnie zurbanizowane (gminy aglomeracyjne). Zwracać jednak musi uwagę sytuacja społeczna w gminach stanowiących wiejskie zaplecze dla miast powiatowych takich jak Szczecinek, Świdwin, Sławno i (przede wszystkim) Białogard. W mniejszym stopniu dotyczy to wiejskich gmin Stargard Szczeciński, Wałcz, nie dotyczy zaś gmin Kołobrzeg i Darłowo. Te ostatnie są położone na wybrzeżu i osiągają z tego tytułu ważne korzyści.

18. Siła oddziaływania miast na rozwój terenów wiejskich w województwie zachodniopomorskim jest niewielka, tak jak niewielkie są (w przeważającej liczbie) same miasta i ich siła ekonomiczna i społeczna. Gminy wiejskie nie odnoszą żadnej korzyści z bliskiego sąsiedztwa miast o co najmniej średniej wielkości. W jeszcze większym stopniu odnosi się to do małych miasteczek zmagających się z problemami bezrobocia i ubóstwa, oraz niewielkich firm, niezdolnych do zbudowania szerokiego rynku pracy. Kwestia rozwoju tych ośrodków jest pierwszoplanowa w procesie określania bodźców rozwojowych dla obszarów wiejskich.

19. Z opracowanego syntetycznego wskaźnika wojewódzkiego kapitału ludzkiego (wskaźnik dochodów, wskaźnik wykształcenia, wskaźnik aktywności zawodowej, wskaźnik przedsiębiorczości) wg powiatów opracowanego na podstawie danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku wynika, że najwyższe wartości wszystkich wskaźników częściowych poza wskaźnikiem wykształcenia wystąpiły w powiecie polickim. Najsłabszy kapitał ludzki zgromadzony jest w powiecie łobeskim, najmłodszym ze wszystkich powiatów w województwie zachodniopomorskim. Im bardziej obszar (powiat) oddalony jest od centrów miejskich województwa (tj. Szczecina i Koszalina) tym słabszy jest zgromadzony w nim kapitał ludzki. W przypadku takich powiatów jak szczecinecki, białogardzki czy świdwiński sytuacji nie poprawia nawet obecność większego miasta będącego miejscem skupienia osób z wyższym wykształceniem, prowadzących własne firmy itp.

20. Cały obszar województwa objęty jest intensywnym oddziaływaniem takich czy innych organizacji społecznych. Obszary wiejskie są objęte aktywnością takich organizacji i stowarzyszeń, jak Ochotnicze Straże Pożarne czy Ludowe Zespoły Sportowe. Można to uznać za tradycyjne formy

działalności społecznej pełniące nie tylko funkcje zrzeszeniowe, ale także mające wyraźny charakter użyteczny. Służą realizacji konkretnych zadań. Na drugim biegunie sytuują się LGD i LGR. Nie posiadają one jednak jednakowo długiej historii i tradycji działania, są równocześnie twórcami zorganizowanymi „odgórnie”, nawet jeśli wypełnione są treścią „oddolną”. Ich ważną cechą jest to, że stawiają sobie za cel rozwiązywanie problemów szerszych całości, nieograniczonych jedynie do wąskiego środowiska społecznego czy jednej gminy. Stanowi to ich istotną wartość, gdyż wprowadzają standardy pracy na rzecz wartości i dobra publicznego. Należy pojąć działania wspierające cały system działań podejmowanych samorządnie przez członków społeczności lokalnych.

21. Wody powierzchniowe zajmują około 5,2% obszaru województwa zachodniopomorskiego. Oprócz Zalewu Szczecińskiego składają się na nie liczne jeziora występujące na Pojezierzach: Wałeckim, Ińskim, Myśliborskim, Drawskim oraz Pobrzeżu Słowińskim. Na obszarze województwa znajdują się 172 jeziora o powierzchni powyżej 50 ha. Do największych należą jezioro Dąbie i jezioro Miedwie. Ważniejszymi rzekami województwa są: Odra z dopływami (Myślą, Płonią, Iną), Drawa, Gwda oraz Świniec, a także rzeki, które uchodzą bezpośrednio do Morza Bałtyckiego: Rega, Parsęta (z Radwią) i Wieprza (z Grabową). Na obszarze województwa znajduje się również 11 Głównych Zbiorników Wód Podziemnych.

22. W celu osiągnięcia lub zachowania dobrego stanu/potencjału ekologicznego i stanu chemicznego konieczna jest kontynuacja lub podjęcie i wdrożenie wielu działań zmierzających do poprawy jakości wód, aby w zależności od potrzeb, nadawały się do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, rekreacji oraz uprawiania sportów wodnych, bytowania ryb i innych organizmów wodnych w warunkach naturalnych. Realizacja tego celu jest uzależniona głównie od postępów we wdrażaniu planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

23. W województwie zachodniopomorskim pomimo niewielkiego poboru wód na cele rolnicze i leśne występują niedobory wód. Uwzględniając objętość wody na wysycenia dna stawów i strat w doprowadzalnikach, wielkość potrzeb wodnych stawów rybnych wynosi 138,00mln m³ oraz potrzeby wodne lasów dla szkółkarstwa, gospodarki stawowej i niezbędnych potrzeb przeciwpożarowych zostały oszacowane wynoszą 30 mln m³. Stąd łączne zapotrzebowanie wody na obszarze województwa zachodniopomorskiego wynikające z potrzeb rolnictwa wynosi 636 mln m³. Wielkość ta stanowi ca 18 % przepływu dyspozycyjnego w roku średnim i ponad 24 % przepływu dyspozycyjnego w roku średnio suchym.

24. Zasoby wody nie są równomiernie rozmieszczone na terenie województwa. Ich wielkość w poszczególnych zlewniach jest ściśle powiązana z wysokością opadów i wielkościami spływów jednostkowych. Najmniejsze zasoby wody występują w zachodniej części województwa, w pasie terenu od Kamienia Pomorskiego do Mieszkowic, obejmującym zlewnie rzeki Świniec Gowienicy, Iny, Myśli, Gunicy, Rurzycy, Płoni, Słubi, Tywy i Kurzycy. Natomiast największe zasoby wody, występują w zlewniach rzek Przymorza – Regi, Wieprzy i Parsęty oraz w zlewniach Gwdy i Drawy. Wskazuje to jednoznacznie na potrzebę racjonalnego gospodarowania wodą na cele rolnicze, przy stopniowym, zgodnym z polityką Unii Europejskiej zwiększeniu zasobów retencyjnych, w tym w szczególności realizacji programów małej retencji wód.

25. Częste występowanie na obszarze województwa zachodniopomorskiego lokalnych susz oraz ich skutki gospodarcze, zwłaszcza w rolnictwie powodują, że wszelkie działania zmierzające do zwiększenia zasobów dyspozycyjnych wody należy uznać za bardzo pilne. Duża wrażliwość środowiska na pojawiające się stosunkowo często okresy posuszne, oraz ich wpływ na gospodarkę wynikają zarówno z cech środowiska geograficznego, jak i też z ujemnych skutków oddziaływania człowieka na środowisko. Do przyczyn naturalnych zaliczyć można przedstawione wyżej uwarunkowania klimatyczne. Za najpilniejsze uznaje się realizację zadań małej retencji na obszarach użytkowanych rolniczo, na których najbardziej odczuwalny jest deficyt wody. Na tych obszarach zawiera się 70% ogólnych zasobów wody.

26. Gleby województwa zachodniopomorskiego charakteryzują się dużym zróżnicowaniem typologicznym, różną klasą bonitacyjną i kompleksem przydatności rolniczej. Pod względem jakości użytkowej przeważają gleby średniej jakości (klasy IVa i IVb), które zajmują około 50% powierzchni wszystkich gruntów ornych. Gleby słabej i najslabszej jakości (klasy V i VI), które zajmują ponad 25% powierzchni gruntów ornych. Najmniej jest gleb bardzo dobrych oraz dobrych (klasy I, II oraz IIIa i IIIb), które zajmują około 20% powierzchni gruntów ornych. W województwie zachodniopomorskim istnieje 1 100 000 ha użytków rolnych. W ogólnej powierzchni użytków rolnych przeważają grunty orne, stanowiące około 80%, użytki zielone stanowią 20%, a sady około 1%.

24. W kolejnych latach funkcje obszarów wiejskich będą znacznie zróżnicowane. Nadal bardzo istotna będzie produkcja rolnicza, ale wiele gospodarstw podejmie działalność pozarolniczą podnoszącą dochody rodziny poprzez stworzenie miejsc pracy dla jej członków. Powstaną także nowe miejsca pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach różnych branż, które w znaczącej liczbie będą zlokalizowane na obszarach wiejskich. Sprzyjać temu będzie zmodernizowana i rozbudowana infrastruktura techniczna i społeczna. Na znaczących obszarach zlokalizowane w pasie nadmorskim i pojezierzy w dalszym stopniu rozwinie się turystyka wiejska, w tym agroturystyka i eko-agroturystyka, które dla wielu gospodarstw stanowiąc będą poważne dodatkowe źródła dochodu. Wzrośnie rezydualna funkcja wsi położonych w pobliżu miast. Już bowiem teraz bardzo wyraźny jest trend budowania jednorodzinnych domów mieszkalnych na wsiach

Analiza SWOT

Analizę SWOT przeprowadzono w odniesieniu do sfery ludności, zatrudnienia i bezrobocia, infrastruktury technicznej, kapitału ludzkiego i społecznego oraz ochrony środowiska. Z kolei rekomendacje odnoszą się do sześciu obszarów diagnozy: sytuacji demograficznej, gospodarki, infrastruktury technicznej, kapitału ludzkiego i społecznego, środowiska przyrodniczego oraz programu rozwoju obszarów wiejskich.

Ludność, zatrudnienie, bezrobocie

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - powolny przyrost liczby ludności w wieku produkcyjnym - tendencja wzrostowa liczby ludności na terenach wiejskich - duży poziom aktywności zawodowej mieszkańców wyrażający się w zakładaniu własnych przedsiębiorstw - zróżnicowanie gospodarki w województwie zapobiegające monokulturom ekonomicznym. - w miarę korzystna struktura gospodarstw rolnych w postaci dominacji liczebnej gospodarstw o średniej j dużej powierzchni arealów - w miarę stabilne warunki gospodarowania oraz wzrost zyskowności wyrażany w rosnących wielkościach służących do obliczania podatków VAT i CIT - zmniejszanie się liczby podatników wykazujących straty i zwiększanie się liczby podatników wskazujących na dochody przy obliczaniu podatków VAT i CIT - przygraniczne położenie województwa 	<ul style="list-style-type: none"> - duże zróżnicowanie obszarów wiejskich województwa pod względem demograficznym - spadek liczby ludności w wieku mobilnym - duże poziomy bezrobocia długotrwałego oraz bezrobocia ukrytego na terenach wiejskich - niskie poziomy dochodów z pracy utrwalające zjawisko „pracującej biedy” - znaczna liczba mieszkańców terenów wiejskich (do 30%) osiągających dochody poniżej 10 tys. zł. rocznie – oznacza to ich nieznaczny udział w rynku konsumpcyjnym - brak wystarczającej liczby dużych zakładów o gospodarce innowacyjnej, na wsi brakuje ich prawie zupełnie - zbyt duża dominacja sektora publicznego (własność samorządowa i skarbu państwa) na rynku pracy
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - stabilna sytuacja podmiotów gospodarujących mogąca być podstawą rozwoju - brak wyraźnych monokultur gospodarczych - znaczący poziom przedsiębiorczości wyrażający się w prowadzeniu własnych przedsięwzięć gospodarczych - dość wszechstronnie rozwinięty przemysł przetwórczy zwłaszcza na terenach wokół gospodarki rolnej, przy tym przy dalszych perspektywach rozwojowych - tworzenie się „klastrow” gospodarczych wokół większych miast, w gminach wiejskich takich np. jak Świeszyno, Kobylanka itp. - rozwój gospodarstw rolnych w oparciu o ich modernizację i wykorzystanie nowoczesnych technologii - zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszarów wiejskich - wzrost zainteresowania obszarami wiejskimi jako miejscem zamieszkania i spędzania wolnego czasu, 	<ul style="list-style-type: none"> - trwała alienacja społeczna (brak pracy, brak dochodów) znaczących części lokalnych społeczności - utrwalenie zjawiska „biedy pracującej” - uzależnienie rynku pracy, szans zatrudnienia od dominującej roli sektora publicznego - brak większych zakładów pracy zdolnych do tworzenia lub/i absorpcji innowacji technicznych, technologicznych itp. - niewielka mobilność przestrzenna potencjalnych kandydatów do pracy - słaby wpływ ośrodków miejskich na sytuację społeczno-gospodarczą obszarów wiejskich - postępująca degradacja roli i znaczenia małych miasteczek w życiu gospodarczym regionu i terenów okolicznych

Infrastruktura techniczna

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - krzyżowanie się w regionie ważnych połączeń komunikacyjnych (lądowych, rzecznych i morskich) o znaczeniu międzynarodowym; - możliwy transport lądowy (drogowy i kolejowy), rzeczny, morski i lotniczy; - dobrze rozwinięta sieć dróg tranzytowych oraz międzypowiatowych wewnętrznych regionu; - dość dobry stan dróg krajowych (szczególnie S3); - duża liczba samochodów osobowych stwarzająca konkurencję dla komunikacji publicznej; - wystarczające zasoby wodne do pokrycia zapotrzebowania na wodę pitną i wodę dla celów gospodarczych; - powszechna dostępność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz systemu energetycznego, niskonapięciowego; - uporządkowana gospodarka ściekowa, szczególnie w gminach nadmorskich; - rozwinięta sieć ciepłownicza; - rozwinięta na obszarach zachodnich i północnych sieć gazowa; - duży potencjał regionu w zakresie produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, w tym szczególnie w zakresie hydroelektrowni i ferm wiatrowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca sieć dróg wewnętrznych (wskaźnik gęstości dróg mniejszy od średniej krajowej); - niewystarczająca ilość dróg dwujezdniowych, szczególnie w kierunkach łączących kraj z wybrzeżem i wzdłuż wybrzeża; - zły stan nawierzchni większości dróg powiatowych i gminnych oraz lokalnych dróg niesklasyfikowanych - ciągle niedostateczny stan szlaków kolejowych, szczególnie prowadzących w głąb kraju; • Zbyt mała głębokość toru wodnego Szczeci – Świnoujście; • Brak regulacji rzeki Odry na terenie województwa; • Zły stan techniczny ujęć wodnych położonych na terenie wsi (sieć wykonywana z rur azbestowo-cementowych); • Niezadowolający stan techniczny wielu trafostacji i sieci rozdzielczych szczególnie na terenach wiejskich; • Zbyt mała liczba miejscowości z siecią gazową; • Zły stan kotłowni zlokalizowanych na terenach byłych PGR; • Znikome wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, zwłaszcza geotermii i energii z biomasy; • Zbyt mała liczba krematoriów zwłok; • Kosztowność wprowadzenia nowych technologii • Duża liczba obiektów wymagających remontu/modernizacji
Zagrożenia	Szanse
<ul style="list-style-type: none"> • Zbyt małe lub niewłaściwe wykorzystanie środków finansowych z Unii Europejskiej przez samorządy terytorialne; • Brak środków w budżetach gmin na współfinansowanie inwestycji wspomaganych środkami z UE; • Zaniechanie wystąpień o pozyskanie środków z UE dla rozwiązywania problemów infrastruktury; • Zaniechanie remontów dróg prowadzące do okresowego ograniczania ruchu lub ich zamykania; • Zaniechanie inwestycji w utrzymanie sieci wodociągowej oraz pozyskiwanie nowych ujęć wody sanitarnej; • Prowadzenie inwestycji w zakresie infrastruktury na obszarach na których nie są ekonomicznie uzasadnione; • Zaniechanie kontynuacji rozpoczętych już inwestycji w infrastrukturę gminną; • Dalsze ograniczanie kursowania komunikacji publicznej, szczególnie na terenach wiejskich; 	<ul style="list-style-type: none"> • Bardziej aktywne pozyskiwanie środków z funduszy Unii Europejskiej na potrzeby samorządów; • Kontrakt dla województwa zachodniopomorskiego w ramach RPO; • Pozyskanie inwestorów prywatnych szczególnie na terenach atrakcyjnych turystycznie; • Wspólna polityka zarządów gmin w zakresie remontów lub budowy infrastruktury technicznej na terytoriach kilku gmin;

Kapitał ludzki i kapitał społeczny

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki odsetek osób z wykształceniem wyższym (drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim) - wyniki sprawdzianów i egzaminów nie ustępujące w szkołach wiejskich wynikom w szkołach w miastach - w miarę rozwinięta sieć szkół również na terenach wiejskich - dość dobrze rozwinięta sieć lokalnych organizacji pozarządowych - zaangażowanie obywatelskie mierzone stopniem frekwencji w wyborach samorządowych nie wyróżniającego się na żadnym obszarze swoimi wyrażnie mniejszymi rozmiarami - niewielka tendencja do popierania w wyborach kandydatur nie umiejących lub nie chcących brać odpowiedzialności za całą wspólnotę – wskaźnik spójności społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> - wysokie zróżnicowanie dochodów między miejską a wiejską częścią mieszkańców regionu - bardzo silne zróżnicowanie dochodów pochodzących z wynagrodzeń i świadczeń oraz z działalności gospodarczej - wyraźnie zaznaczające się rejony o większym stopniu alienacji społecznej ludności (są to w przeważającej mierze rejony wiejskie i małomiasteczkowe) - większy poziom ubóstwa na terenach wiejskich przy jednocześnie mniejszym stopniu wsparcia (finansowego i rzeczowego) niż na terenach miejskich - wyraźne różnice w warunkach, jakie posiadają samorządy przy rozwiązywaniu problemów społecznych (znaczna liczba gmin wiejskich nie jest w stanie rozwiązywać ich samodzielnie) - niski poziom aktywności społeczno-kulturalnej mieszkańców wsi
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - stosunkowo wysokie poziomy wykształcenia mieszkańców regionu aczkolwiek nie we wszystkich jego obszarach - stosunkowo wyrównany poziom szkół wiejskich (wyniki egzaminów i sprawdzianów) w porównaniu ze szkołami w gminach miejskich - znaczący poziom aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców regionów wiejskich - zdolność postrzegania i doceniania wartości i celów wspólnych w aktywności obywatelskiej i politycznej (wybory samorządowe) - znaczny stopień skupienia działań wokół rzeczywistych problemów osób i grup osób o słabszej pozycji w życiu społecznym (np. osób niepełnosprawnych) 	<ul style="list-style-type: none"> - odpływ osób z najwyższymi poziomami wykształcenia do obszarów miejskich - dominujący charakter absorpcji zasobów wykształcenia wyższego przez sektor publiczny - niebezpieczeństwo zdominowania aktywności społecznej przez struktury zewnętrzne

Ochrona środowiska

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - czyste środowisko naturalne - atrakcyjność przyrodnicza regionu - znaczne ilości wód powierzchniowych - brak uciążliwego środowiska - duże pokrycie województwa obszarami chronionymi - duża bioróżnorodność środowiska - przygotowanie projektów technicznych i koncepcji modernizacji urządzeń wodnych oraz ich uwzględnienie w planach gospodarowania wodami. - zidentyfikowane są potencjalne obszary dla których powinno się wykonać odbudowę lub modernizację systemów melioracji wodnych szczegółowych. - zidentyfikowanie miejsc gdzie niezbędna jest umożliwienie migracji organizmów żywych oraz 	<ul style="list-style-type: none"> - duża powierzchnia regionu zagrożona powodziami i podtopieniami - brak egzekucji prawa w zakresie ochrony środowiska - niska świadomość ekologiczna mieszkańców regionu - występowanie znacznych obszarów gleb trudnych w uprawie - obniżenie sprawności technicznych urządzeń wodnych poprzez częste występowanie ekstremalnych zjawisk naturalnych. - brak zainteresowanych właścicieli gruntów wykonaniem melioracji wodnych szczegółowych w związku z potrzebą spłaty przez właściciela 20% wartości inwestycji - wskazanie terminów, w których każdego roku nie można prowadzić prac konserwacyjno-

<p>przychylność organizacji ekologicznych i lokalnych społeczności dla prowadzenia tego typu inwestycji.</p>	<p>utrzymaniowych przez instytucje i organizacje związane z ochroną przyrody i środowiska</p> <ul style="list-style-type: none"> - opór dzierżawców/właścicieli budowli piętrzących oraz terenów graniczących z nimi dla budowy przepławek, które ograniczyć mogą dochodowość prowadzonej przez nich działalności (np.: małe elektrownie wodne) - możliwość wystąpienia protestów ze strony organizacji ekologicznych (długotrwałe procedury formalno-prawne pozwalające na rozpoczęcie procesów inwestycyjnych w zakresie budowy nowych zbiorników retencyjnych)
szanse	zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - możliwość specjalizacji biogospodarczej obejmującej sektor gospodarki rolnej i rybackiej - znormalizowane prawodawstwo na poziomie UE w zakresie ochrony przyrody - zwiększający się poziom wiedzy o korzyściach płynących z prowadzenia gospodarki rolnej i rybackiej na obszarach chronionych - realizacja zadań ujętych w Planach gospodarowania wodami umożliwi na terenach atrakcyjnych gospodarczo rozwój gospodarczy. - tworzenie ścieżek i tras turystycznych np.: po wałach przeciwpowodziowych - poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa – zwiększenia efektywności i jakości plonów. Prawidłowo działające urządzenia melioracji wodnych szczegółowych mogą stać się korytarzem ekologicznym dla zwierząt zasiedlających obszary na których zlokalizowane są urządzenia melioracyjne - umożliwienie trwałego i stabilnego rozwoju gospodarczego na terenach, na które oddziałują urządzenia hydrotechniczne - uzyskanie dobrego stanu wód określonego w RDW poprzez modernizację urządzeń piętrzących. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej i przyrodniczej regionu. - umożliwienie realizacji projektów badawczych dla uczelni (rybactwo i rybołówstwo śródlądowe), umożliwienie rozwoju turystyki i podniesienie atrakcyjności przyrodniczej regionu, umożliwienie realizacji projektów przez PZW - umożliwienie realizacji projektów związanych z budową i organizacją przestrzeni publicznej - rozwój turystyki i poprawa jakości życia szczególnie na obszarach wiejskich; - podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenów chronionych przed wystąpieniem powodzi przez zbiorniki retencyjne; - zapewnienie rozwoju turystyki i podniesienie atrakcyjności przyrodniczej regionu - poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa - umożliwienie rozwoju gospodarczego poprzez zagwarantowanie warunków dla pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych - małe elektrownie wodne na wypływach ze zbiorników wodnych - poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> - brak jasnych i trwałych rozwiązań legislacyjnych określających w jasny sposób prowadzenie gospodarki rolnej na obszarach chronionych - brak jednolitego systemu zarządzania obszarami chronionymi – ich hierarchizacja i systematyzacja. - w związku ze zmianami legislacyjnymi w kolejnych latach wymagana może być weryfikacja projektów i koncepcji hydrotechnicznych. - możliwość wystąpienia protestów ze strony organizacji ekologicznych. - pogłębiający się kryzys gospodarczy oraz zła sytuacja ekonomiczna małych gospodarstw rolnych może doprowadzić do sytuacji braku zainteresowania wykonaniem melioracji wodnych szczegółowych. - Istnieje prawdopodobieństwo, iż obszary na których funkcjonował system melioracji wodnych szczegółowych zostały w ciągu minionych lat zalesione lub powstały tam plantacje roślin wykorzystywanych w bioenergetyce – co uniemożliwia odbudowę ww. systemu. - w związku ze zmianami legislacyjnymi w kolejnych latach możliwe jest ograniczenie wykonywania zadań z zakresu utrzymania i konserwacji urządzeń melioracji wodnych podstawowych. Możliwość wystąpienia protestów ze strony organizacji ekologicznych. - niewykonywanie obowiązków przez podmioty korzystające z zasobów wodnych na cele gospodarcze. - niska świadomość społeczeństwa o potrzebie budowy zbiorników retencyjnych. - możliwość wystąpienia protestów ze strony organizacji ekologicznych. - nacisk położony na wzrost gospodarczy kosztem środowiska naturalnego,

PROGRAM STRATEGICZNY OBSZARY WIEJSKIE - KONCEPCJA				
CELE		PRIORYTETY/DZIAŁANIA		
1	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH	1.1	Zwiększenie efektywności i produktywności sektora rolno - spożywczego, w tym rybnego	
			1.1.1	Wsparcie dla nowych i istniejących form działalności rolniczej i rybackiej
			1.1.2	Wsparcie dla przetwórstwa rolno-spożywczego oraz poprawa organizacji łańcucha dostaw żywności
			1.1.3	Promocja oraz powiększanie rynków zbytu produktów rolno-spożywczych
		1.2	Wsparcie zatrudnienia i aktywności ekonomicznej	
			1.2.1	Tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnym, rybnym i leśnym
			1.2.2	Dostosowanie przedsiębiorstw do zmian (restrukturyzacja)
			1.2.3	Rozwój nowoczesnej sieci usług społecznych (w dziedzinie opieki, terapii i profilaktyki) ¹
			1.2.4	Rozwój regionalnego rynku ekonomii społecznej ²
		1.3	Rozwój energetyki rozproszonej	
			1.3.1	Rozwój inwestycji efektywnie i racjonalnie wykorzystujących OZE ³
		1.4	Rozwój gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego	
			1.4.1	Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego
			1.4.2	Współpraca sektora naukowego z partnerami gospodarczymi sektora leśnego na rzecz tworzenia partnerstw i klastrów
1.4.3	Wzmocnienie potencjału bazy surowcowej rolnictwa, rybactwa i leśnictwa ⁴			
1.4.4	Wzmocnienie potencjału bazy produkcyjnej, przetwórczej, przechowalnictwa, dystrybucji i promocji w zakresie biogospodarki ⁵			
2	POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY NA RZECZ JAKOŚCI ŻYCIA	2.1	Poprawa dostępności do struktur sieciowych i subregionalnych ośrodków rozwoju	
			2.1.1	Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej sprzyjająca rozwojowi dostępności do bezpiecznych usług cyfrowych ⁶
			2.1.2	Integracja publicznego transportu zbiorowego poprzez budowę zintegrowanych centrów komunikacyjnych oraz opracowanie zintegrowanego systemu taryfowo – biletowego w publicznym transporcie zbiorowym ⁷

¹ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 1.2.5

² Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 1.1.3

³ Działanie ujęte i finansowane w PS Gospodarka w ramach Działania 3.1.1

⁴ Działanie ujęte i finansowane w PS Gospodarka w ramach Działania 1.1.4

⁵ Działanie ujęte i finansowane w PS Gospodarka w ramach Działania 1.1.5

⁶ Działanie ujęte i finansowane w PS Dostępność i Bezpieczeństwo w ramach Działania 4.1.2

⁷ Działanie ujęte i finansowane w PS Dostępność i Bezpieczeństwo w ramach Działania 2.3.1

		2.1.3	Rozwój połączeń komunikacyjnych z obszarami wiejskimi
		2.2	Wzmocnienie infrastruktury technicznej i integracji obszarów wiejskich z infrastrukturą sieciową
		2.2.1	Działanie dotyczące wsparcia dróg lokalnych ⁸
		2.2.2	Budowa i rozbudowa systemów zaopatrzenia w wodę, sieci kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków dla poprawy jakości, dostępności i efektywności korzystania z zasobów wodnych do celów gospodarczych i bytowych ⁹
		2.3	Zachowanie i wzmocnienie potencjału wsi i małych miast
		2.3.1	Wspieranie lokalnych programów rewitalizacji przestrzeni publicznej ¹⁰
		2.3.2	Odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego
		2.3.3	Budowa, przebudowa, remont infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej
		2.3.4	Przygotowanie zaplecza technicznego w środowiskach lokalnych (świetlice, biblioteki, parafie, kluby, remizy i in) - *PS Społeczeństwo Działanie 2.2.3
		2.3.5	Budowa, przebudowa, remont targowisk
3	PODNIESIENIE JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO ORAZ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG PUBLICZNYCH	3.1	Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i kompetencji mieszkańców obszarów wiejskich
		3.1.1	Działania informacyjne i doradztwo w zakresie nowych technologii, technik lub organizacji działalności gospodarczej na obszarach wiejskich
		3.1.2	Prace nad zintegrowaniem programów cyfrowej obsługi mieszkańców oraz przygotowanie zaplecza technicznego w środowiskach lokalnych (świetlice, szkoły, biblioteki, remizy i in.) oraz Zapewnienie kadry przygotowanej w zakresie TliK i kompetencji przyszłości e-edukacja, Program Strategiczny Społeczeństwo Działanie 2.2.1; 2.2.2
		3.1.3	Rozwój w regionie sieci wystandaryzowanych Centrów Integracji Społecznej oraz tworzenie systemu wysokiej jakości usług w obszarze aktywnej integracji ¹¹
		3.1.4	Utworzenie sieci Ośrodków Twórczej Edukacji, „Nautilus” ¹²
		3.1.5	Utworzenie i wypromowanie sieci szkół i uczelni innowacyjnych w województwie zachodniopomorskim (Zachodniopomorski Pathfinder) ¹³
		3.1.6	Utworzenie sieci Ośrodków Twórczej Edukacji, „Nautilus” ¹⁴
		3.1.7	Wsparcie procesu restrukturyzacji sieci szkół i dostosowania jej do wyzwań demograficznych - PS SPOŁECZEŃSTWO

⁸ Działanie ujęte i finansowane w PS Dostępność i Bezpieczeństwo w ramach Działania 1.3.6

⁹ Działanie ujęte i finansowane w PS Dostępność i Bezpieczeństwo w ramach Priorytetu 6.2

¹⁰ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 1.3.2

¹¹ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 1.2.2 oraz 1.2.7

¹² Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 2.2.3

¹³ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 2.1.1

¹⁴ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 2.2.3

			Poprawa dostępu do usług publicznych		
		3.2	3.2.1	Zwiększenie skuteczności promocji zdrowia i profilaktyki zagrożeń zdrowotnych ¹⁵	
			3.2.2	Tworzenie systemu wysokiej jakości usług w obszarze aktywnej integracji - *PS SPOŁECZEŃSTWO Działanie 1.2.9	
			3.2.3	Wspieranie lokalnych programów rewitalizacji przestrzeni publicznej - *PS SPOŁECZEŃSTWO Działanie 1.3.3 (powtórzone z 2.3.1)	
		3.3	Wzmocnienie kapitału społecznego i rozwój społeczeństwa obywatelskiego		
			3.3.1	Wsparcie dla funkcjonowania i współpracy lokalnych grup działania	
			3.3.2	Profesjonalizacja i aktywizacja sektora pozarządowego w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego ¹⁶	
			3.3.3	Profesjonalizacja i aktywizacja sektora pozarządowego w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego	
			3.3.4	Wdrożenie programu rewitalizacji społecznej w najbardziej zdegradowanych środowiskach - *PS SPOŁECZEŃSTWO Działanie 1.2.8	
4	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH	4.1	Ochrona środowiska naturalnego w sektorze rolniczym i zachowanie różnorodności biologicznej		
			4.1.1	Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa	
			4.1.2	Wsparcie rolnictwa ekologicznego	
		4.2	Rozwój infrastruktury technicznej związanej z ograniczeniem zanieczyszczenia środowiska naturalnego		
			4.2.1	Budowa, przebudowa, remont infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (może PROW, RPO i PS DiB)	
			4.2.2	Wytwarzanie i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych (może PROW, RPO i PS DiB)	
		4.2.3	Racjonalne gospodarowanie odpadami (może PROW, RPO i PS DiB)		

¹⁵ Działanie ujęte i finansowane w PS Ochrona Zdrowia w ramach Priorytetu 1.1 (Działania 1.1.1 – 1.1.8)

¹⁶ Działanie ujęte i finansowane w PS Społeczeństwo w ramach Działania 1.1.2

Część wykonawcza

Cel strategiczny 1

Wzmocnienie bazy ekonomicznej obszarów wiejskich

Potencjał demograficzny, kulturowy i ekonomiczny województwa zachodniopomorskiego koncentruje się w miastach – w szczególności na obszarach aglomeracyjnych – niemniej wieś i jej środowisko jest przestrzenią życia i aktywności zawodowej znacznej liczby mieszkańców. Doświadczenie historyczne regionu i jego obecna sytuacja społeczno – gospodarcza wpływają na niejednokrotnie niezadawalający poziom rozwoju ekonomicznego obszarów wiejskich. Pomimo sprzyjającej struktury własnościowej gruntów, funkcjonowania licznych gospodarstw wielkopowierzchniowych, doświadczeń w prowadzeniu wybranych typów produkcji oraz perspektyw rozwoju biogospodarki za znaczącym udziałem sektora rolno – spożywczego jego wpływ na pozycję konkurencyjną województwa jest ograniczony, a poziom jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich pozostawia wiele do życzenia. Niezbędna jest zatem interwencja zmierzająca do zmiany tej sytuacji. Jej celem jest zarówno stworzenie podstawowych warunków do podejmowania działalności aktywności ekonomicznej, w tym na rzecz przezwyciężenia licznych deficytów i wykluczeń, jak i uaktywnienie istniejących potencjałów, wdrożenie nowych form działalności, zwiększenie konkurencyjności funkcjonujących przedsiębiorstw.

Priorytet 1.1 Zwiększenie efektywności i produktywności sektora rolno - spożywczego, w tym rybnego

Województwo zachodniopomorskie charakteryzuje przewagą wielkoobszarowych gospodarstw rolnych. Zjawisko to jest korzystne z punktu widzenia efektywności produkcyjnej. Determinuje to dobre warunki dla rozwoju sektora rolno- spożywczego, niemniej jednak zauważalny jest brak wysokorozwiniętej bazy przetwórczej. Nadmorskie położenie województwa sprzyja rozwojowi sektora rybnego. Niezwykle istotna jest konsolidacja i podnoszenie efektywności podmiotów działających w tym sektorze. Jednym z aspektów w tym zakresie jest zmiana struktury Lokalnych Grup Rybackich.

Priorytet 1.2 Wsparcie zatrudnienia i aktywności ekonomicznej

Blisko 1/3 mieszkańców województwa zachodniopomorskiego zamieszkuje na obszarach wiejskich. Stopa bezrobocia na tych obszarach wyniosła w 2012r 13%. Bezrobocie strukturalne jest konsekwencją min. upadku dużej liczby Państwowych Gospodarstw Rolnych. Na obszarach wiejskich dotkliwie jest zjawisko wykluczenia społecznego, w tym dziedziczenia biedy i bezrobocia. Jednocześnie obserwuje się utrudniony dostęp do podstawowych usług społecznych, między innymi w zakresie opieki nad osobami zależnymi, co ogranicza aktywność zawodową mieszkańców wsi. Z tego względu polityka rozwojowa województwa koncentruje się na wsparciu obszarów wiejskich, w szczególności w obszarze Specjalnej Strefy Włączenia (SSW). Jednym z planowanych narzędzi walki z negatywnymi zjawiskami ekonomiczno- społecznymi na obszarach wiejskich będzie wspieranie nowych form aktywności zawodowej. W ramach podejmowanych działań należy skupić się na dywersyfikacji źródeł zarobkowania ludności, zwłaszcza w oparciu o rozwój sektora ekonomii społecznej.

Priorytet 1.3 Rozwój energetyki rozproszonej

Priorytet 1.4 Rozwój gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego

Gospodarka leśna stanowi specyficzną formę produkcji rolnej. W województwie zachodniopomorskim występują duże zasoby surowca drzewnego. Powierzchnia gruntów leśnych obejmuje 22441,70 ha. O strategicznym charakterze sektora drzewnego świadczy fakt, iż stanowi on jedną z głównych branż eksportowych województwa. Przemysł drzewno- meblarski jest również jedną ze specjalizacji regionalnych województwa w obszarze biogospodarki.

Cel strategiczny 2

Poprawa stanu infrastruktury na rzecz jakości życia

Obszary wiejskie w największym stopniu doświadczają zapóźnień w rozwoju infrastruktury drogowej, sieciowej i komunalnej. Specyfika województwa polega na niskiej gęstości zaludnienia, rozproszeniu sieci osadniczej i konieczności utrzymywania rozciągniętych ciągów infrastrukturalnych. W wielu przypadkach ulegały one w mijających dziesięcioleciach znaczącej dekapitalizacji i niedoborom inwestycyjnym.

Dodatkową trudność stwarza degradacja subregionalnych ośrodków rozwoju i małych miast stanowiących dla obszarów wiejskich zaplecze cywilizacyjne. W wielu przypadkach brak, niski standard lub degradacja infrastruktury stanowi barierę rozwojową, ogranicza możliwości prowadzenia działalności gospodarczej, czy wręcz zapewnienia dostępności do podstawowych usług publicznych. Wiodącym kierunkiem interwencji jest wsparcie inwestycji i funkcjonowania infrastruktury w tych obszarach, które wiążą się z poprawą jakości życia obecnych i przyszłych mieszkańców. Właściwie ukierunkowane działania będą stanowiły czynnik sprzyjający zarówno ożywieniu gospodarczemu, jak i pobudzeniu przedsiębiorczości czy też korzystnym zjawiskom migracyjnym.

Priorytet 2.1 Poprawa dostępności do struktur sieciowych i subregionalnych ośrodków rozwoju

Priorytet 2.2 Wzmocnienie infrastruktury technicznej i integracji obszarów wiejskich z infrastrukturą sieciową

Priorytet 2.3 Zachowanie i wzmocnienie potencjału wsi i małych miast

Główne ośrodki miejskie województwa to Szczecin i Koszalin. Ich peryferyjne położenie oraz rozległa sieć osadnicza powodują, iż ich oddziaływanie na obszary wiejskie i mniejsze miasta jest osłabione. Struktura sieci komunikacyjnej oraz mała gęstość zaludnienia skutkuje defaworyzacją obszarów położonych w centralnej i wschodniej części województwa. Skutkiem tego zjawiska jest wyludnianie się tych obszarów i systematyczna likwidacja miejsc pracy, a w konsekwencji niekorzystne procesy demograficzne. Polityka województwa ma na celu wzmocnienie potencjału wsi i małych miast między innymi poprzez wsparcie lokalnych placówek kulturalno- oświatowych, również w zakresie dostępu do usług cyfrowych.

Obszary wiejskie i miejsko- wiejskie charakteryzują się dużym potencjałem w zakresie turystyki, sportu i rekreacji, a także bogatym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym. Polityka województwa powinna skupiać się na wspieraniu tych obszarów w celu zachowania i tworzenia nowych miejsc pracy.

Cel strategiczny 3

Podniesienie jakości kapitału ludzkiego i społecznego oraz dostępności do usług publicznych

Sytuację obszarów wiejskich w województwie kształtuje ich peryferyjne położenie i wynikające z niego różnego rodzaju ograniczenia szans edukacyjnych, słabszy dostęp do usług publicznych i rynku pracy. Województwo wciąż dotyka deficyty infrastruktury społecznej, charakterystyczne dla obszarów wiejskich w skali całego kraju. Ich przejawem jest niedostateczny rozwój sieci placówek kulturalnych, turystycznych, szkół, placówek opiekuńczych i służby zdrowia. Są one często niedoinwestowane i niedostosowane do istniejących potrzeb/

Ludność wiejska jest na ogół słabiej wykształcona niż mieszkańcy miast. Wynika to w dużej mierze z funkcjonowania systemu edukacyjnego na wsi (ograniczony dostęp do przedszkoli, niższe kwalifikacje kadry pedagogicznej, gorsza oferta szkolnictwa ponadgimnazjalnego) oraz sytuacji materialnej rodzin, których nie stać na kształcenie młodzieży w większych ośrodkach, oddalonych od miejsca zamieszkania.

Poważnym i trudnym do rozwiązania problemem obszarów wiejskich w województwie jest bezrobocie i ograniczone możliwości zatrudnienia w sytuacji, gdy brakuje pozarolniczych miejsc pracy. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna wpływa negatywnie na zainteresowanie potencjalnych inwestorów i pogłębia stagnację obszarów wiejskich.

Celem interwencji w wymiarze regionalnym jest zachowanie i poszerzenie zdolności odtworzeniowych miejscowości, które oddziałują w wymiarze lokalnym, a jednocześnie współtworzą potencjał demograficzny i ekonomiczny całego regionu.

Priorytet 3.1 Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i kompetencji mieszkańców obszarów wiejskich

Położenie obszarów wiejskich w oddaleniu od dużych ośrodków miejskich, a także niedostatecznie rozwinięta sieć komunikacyjna w znacznym stopniu utrudniają dostęp do nowoczesnych usług edukacyjnych i opiekuńczych.

Priorytet 3.2 Poprawa dostępu do usług publicznych

W województwie zachodniopomorskim występuje wysoki odsetek osób, którym należy zapewnić dostęp do pomocy i podstawowych usług społecznych oraz zdrowotnych. Jednocześnie odnotowuje się znaczną liczbę osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji tj.: niepełnosprawnych, osób starszych, dzieci objętych systemem pieczy zastępczej. W związku z powyższym należy dążyć do ułatwienia dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług publicznych na obszarach wiejskich. Pozwoli to zmniejszyć zjawisko wykluczenia społecznego, wyrównać dysproporcje, jednocześnie stwarzając warunki do podjęcia pracy. Przełoży się także na ograniczenie skali ubóstwa i zagrożenia ubóstwem, w szczególności wśród dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych. Istnieje również potrzeba realizacji komplementarnych usług różnych służb publicznych, w szczególności publicznych służb zatrudnienia i ośrodków pomocy społecznej, a także organizacji obywatelskich na rzecz włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa. Przyczyni się to do aktywnej integracji oraz wzrostu zatrudnialności mieszkańców obszarów wiejskich. Rewitalizacja infrastruktury obszarów wiejskich oraz miejskich pozwoli na wzmocnienie więzów społecznych oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa społecznego.

Priorytet 3.3 Wzmocnienie kapitału społecznego i rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Województwo Zachodniopomorskie cechuje się niedostatecznym poziomem kapitału społecznego. W województwie obserwuje się mocno rozwinięty wolontariat i znaczną liczbę aktywnych organizacji pozarządowych. Mieszkańcy regionu charakteryzują się także dużym potencjałem przedsiębiorczości. Do mocnych stron regionu należą również narzędzia wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, takie jak Programy Aktywności Lokalnej. Pomimo tych niewątpliwie pozytywnych aspektów sytuacji społecznej, zakres wsparcia dla oddolnych inicjatyw środowiskowych i społecznych jest wciąż niewystarczający. Podstawą budowania kapitału ludzkiego w regionie jest istnienie i wzmacnianie lokalnych wspólnot, które będą w stanie wziąć odpowiedzialność za najbliższe otoczenie, inicjować pozytywne działania, a także wspierać samorządy w realizacji zadań publicznych. Należy także wzmacniać pozytywne działania samorządów w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Cel strategiczny 4

Ochrona środowiska naturalnego na obszarach wiejskich

Działalność produkcyjna prowadzona na obszarach wiejskich województwa nie pozostaje bez wpływu na jakość gleb, wód i powietrza. Ochrona środowiska naturalnego staje się istotną kwestią zwłaszcza na terenach, gdzie występuje intensywna koncentracja produkcji rolnej i zwierzęcej. Dla zachowania różnorodności i ochrony środowiska naturalnego, przy jednoczesnym rozwoju obszarów wiejskich, konieczne jest podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia nadmiernej eksploatacji zasobów i podniesienie odpowiedzialności przedsiębiorców i producentów rolnych. Kluczowe stają się

inwestycje związane min. z ochroną i zrównoważonym korzystaniem z zasobów naturalnych, budową i rozwojem infrastruktury środowiska, w tym infrastruktury wodno- ściekowej, a także wsparcie i rozwój rolnictwa ekologicznego, charakteryzującego się dużą zyskownością produkcji i bardzo wysokim potencjałem wzrostu.

Priorytet 4.1 Ochrona środowiska naturalnego w sektorze rolniczym i zachowanie różnorodności biologicznej

Jednym z wyzwań w zakresie ochrony środowiska w sektorze rolniczym jest ochrona wód, zanieczyszczanych ściekami z obszarów nieposiadających kanalizacji oraz zanieczyszczeniami będącymi skutkiem działalności rolniczej. Niezbędne w tym zakresie jest podniesienie świadomości ekologicznej rolników, i dostosowywanie stopnia nawożenia upraw roślinnych do rzeczywistych potrzeb.

4.2 Rozwój infrastruktury technicznej związanej z ograniczeniem zanieczyszczenia środowiska naturalnego

Zagrożenia jakości wód związane z działalnością człowieka na obszarach wiejskich wynikają między innymi z nieuregulowanej gospodarki ściekowej, z terenów nie objętych kanalizacją. Konieczne jest nie tylko skanalizowanie terenów wiejskich, ale również podniesienie wskaźnika oczyszczania ścieków, poprzez wzrost świadomości mieszkańców i rozwój infrastruktury, m.in. systemów przydomowych oczyszczalni.

ZAŁOŻENIA PROGRAMU STRATEGICZNEGO:	Obszary wiejskie
Jednostka Wiodąca: UMWZ (Lider):	
Jednostka Współpracująca UMWZ:	Wydział Zarządzania Strategicznego, Wydział Infrastruktury i Transportu, Wydział Gospodarki i Turystyki, Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera
Członek Zarządu odpowiedzialny za Program:	Olgierd Tomasz Geblewicz

OCENA POKRYCIA SRWZ PRZEZ PROGRAMY STRATEGICZNE

Nr Celu	Cele główne Programu Strategicznego wpisujące się w Cele Kierunkowe SRWZ	Nr celu kierunkowego SRWZ	Uwagi (opis)	Wskaźniki rezultatu opisujące Cele główne PS		
				wartość bieżąca	wartość docelowa do roku:	
					2020	2022
1	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH	3.6, 1.6, 1.2, 4.3, 5.2, 5.4,				
2	POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY NA RZECZ JAKOŚCI ŻYCIA	6.2, 5.6, 4.4, 3.3,				
3	PODNIESIENIE JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO ORAZ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG PUBLICZNYCH	5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 6.1, 6.2, 6.3., 6.4, 6.5, 6.6,				
4	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH	4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5,				

MACIERZ CELÓW I PRIORYTETÓW PROGRAMU STRATEGICZNEGO *)

Nr Prior	Priorytety Programu Strateg.:	Przyporządkowanie do Celu głównego Programu Strategicznego	Czy dany Priorytet dotyczy również obszaru objętego innym Programem Strategicznym?	Wskaźniki rezultatu opisujące Priorytety		
				wartość bieżąca	wartość docelowa do roku:	
					2020	2022
1.1	Zwiększenie efektywności i produktywności sektora rolno - spożywczego, w tym rybnego	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH				

1.2	Wsparcie zatrudnienia i aktywności ekonomicznej	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH	PS Społeczeństwo			
1.3	Rozwój energetyki rozproszonej	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH	PS Gospodarka			
1.4	Rozwój gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego	WZMOCNIENIE BAZY EKONOMICZNEJ OBSZARÓW WIEJSKICH	PS Gospodarka			
2.1	<i>Poprawa dostępności do struktur sieciowych i subregionalnych ośrodków rozwoju</i>	POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY NA RZECZ JAKOŚCI ŻYCIA	PS D i B			
2.2	<i>Wzmocnienie infrastruktury technicznej i integracji obszarów wiejskich z infrastrukturą sieciową</i>	POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY NA RZECZ JAKOŚCI ŻYCIA	PS D i B			
2.3	<i>Zachowanie i wzmocnienie potencjału wsi i małych miast</i>	POPRAWA STANU INFRASTRUKTURY NA RZECZ JAKOŚCI ŻYCIA	PS Społeczeństwo			
3.1	<i>Podniesienie poziomu wykształcenia, wiedzy i kompetencji mieszkańców obszarów wiejskich</i>	PODNIESIENIE JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO ORAZ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG PUBLICZNYCH	PS Społeczeństwo			
3.2	<i>Poprawa dostępu do usług publicznych</i>	PODNIESIENIE JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO ORAZ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG PUBLICZNYCH	PS Społeczeństwo PS Zdrowie			
3.3	<i>Wzmocnienie kapitału społecznego i rozwój społeczeństwa obywatelskiego</i>	PODNIESIENIE JAKOŚCI KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO ORAZ DOSTĘPNOŚCI DO USŁUG PUBLICZNYCH	PS Społeczeństwo			
4.1	<i>Ochrona środowiska naturalnego w sektorze rolniczym i zachowanie różnorodności biologicznej</i>	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH				
4.2	<i>Rozwój infrastruktury technicznej związanej z ograniczeniem zanieczyszczenia środowiska naturalnego</i>	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO NA OBSZARACH WIEJSKICH				

Nr Dział	Działania	Numer i nazwa Priorytetu PS	Uzasadnienie w części diagnostycznej Programu Strategicznego	Realizatorzy Działania	Szacowane nakłady na realizację Działania*	Wskaźniki produktu opisujące Działania			Wskaźniki rezultatu		
						wartość bieżąca	wartość docelowa do roku:		wartość bieżąca	wartość docelowa do roku:	
							2020	2022		2020	2022
1.1.1	Wsparcie dla nowych i istniejących form działalności rolniczej i rybackiej	1.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
1.1.2	Wsparcie dla przetwórstwa rolno-spożywczego oraz poprawa organizacji łańcucha dostaw żywności	1.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
1.1.3	Promocja oraz powiększanie rynków zbytu produktów rolno-spożywczych	1.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
1.2.1	Tworzenie miejsc pracy poza sektorem rolnym, rybnym i leśnym	1.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	"Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w ramach programu [osoby]"			"Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni) (C) [osoby]" "Liczba utworzonych miejsc pracy [szt.]" "Liczba utworzonych mikroprzedsiębiorstw działających 30 miesięcy po uzyskaniu wsparcia finansowego [szt.]"		
1.2.2	Dostosowanie przedsiębiorstw do zmian (restrukturyzacja) - brak takiego działania w PROW 2014-2020	1.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	"Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w ramach programu (w tym samozatrudnieni) (C)"			"Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (C) [osoby]" "Liczba osób, które		

						<p>[osoby]" "Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w ramach programu [osoby]" "Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w ramach programu (C) [szt.]" "Liczba osób zagrożonych zwolnieniem z pracy (w tym osoby zwolnione) objętych wsparciem w ramach programu [osoby]"</p>			<p>po opuszczeniu programu podjęty pracę lub kontynuowały zatrudnienie w dotychczasowym miejscu pracy [osoby]" "Liczba osób znajdujących się w lepszej sytuacji na rynku pracy 6 miesięcy po opuszczeniu programu (C) [osoby]"</p>		
1.2.3	<p>Formy opieki nad dziećmi i osobami zależnymi w celu aktywizacji zawodowej dorosłych - vide PS Społeczeństwo</p>	1.2			<p>Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:</p>						
1.2.4	<p>Rozwój regionalnego rynku ekonomii społecznej - *PS Społeczeństwo Działanie 1.1.3</p>	1.2			<p>Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:</p>	<p>Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w ramach programu [osoby]"</p>					
1.3.1	<p><i>Rozwój inwestycji efektywnie i racjonalnie wykorzystujących OZE - *PS Gospodarka Działanie 3.1.1</i></p>	1.3			<p>Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:</p>						
1.4.1	<p><i>Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego</i></p>	1.4			<p>Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne:</p>						

					UE krajowe: UE regionalne:						
1.4.2	Współpraca sektora naukowego z partnerami gospodarczymi sektora leśnego na rzecz tworzenia partnerstw i klastrów	1.4			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
1.4.3	Wzmocnienie potencjału bazy surowcowej rolnictwa, rybactwa i leśnictwa - PS Gospodarka - Działanie 1.1.4	1.4			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
1.4.4	Wzmocnienie potencjału bazy produkcyjnej, przetwórczej, przechowalniczej, dystrybucyjnej i promocyjnej w zakresie biogospodarki - *PS Gospodarka - Działanie 1.1.5	1.4			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.1.1	Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury teleinformatycznej sprzyjająca rozwojowi dostępności do bezpiecznych usług cyfrowych - *PS D i B, Działanie 4.1.2	2.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Długość uruchomionej sieci szkieletowo-dystrybucyjnej [km] Liczba utworzonych węzłów szkieletowo-dystrybucyjnych [km]					
2.1.2	Integracja publicznego transportu zbiorowego poprzez budowę zintegrowanych centrów komunikacyjnych oraz opracowanie zintegrowanego systemu taryfowo – biletowego w publicznym transporcie zbiorowym- *PS DiB Działanie 2.3.1	2.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Liczba wybudowanych obiektów "Park&Ride" [szt.] Liczba wybudowanych multimodalnych centrów przesiadkowych [szt.] Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej [szt.]					

2.1.3	Rozwój połączeń komunikacyjnych z obszarami wiejskimi	2.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.2.1	Działanie dotyczące wsparcia dróg lokalnych- *PS D i B Działanie 1.3.6 + PROW 2014-2020	2.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	"Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg, z czego TEN-T [km] / Total length of reconstructed or upgraded roads, of which: TEN-T [km]"					
2.2.2	Budowa i rozbudowa systemów zaopatrzenia w wodę, sieci kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków dla poprawy jakości, dostępności efektywności korzystania z zasobów wodnych do celów gospodarczych i bytowych- *PS D i B priorytet 6.2, Działania: 6.1.2, 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, 6.2.4	2.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.3.1	Wspieranie lokalnych programów rewitalizacji przestrzeni publicznej - *PS Społeczeństwo Działanie 1.3.3	2.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.3.2	Odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego	2.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.3.3	Budowa, przebudowa, remont infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej	2.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
2.3.4	Przygotowanie zaplecza technicznego w środowiskach lokalnych (świetlice, biblioteki, parafie, kluby, remizy i in) - *PS	2.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne:						

	Spoleczeństwo Działanie 2.2.3				UE krajowe: UE regionalne:						
2.3.5	Budowa, przebudowa, remont targowisk	2.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.1.1	Działania informacyjne i doradztwo w zakresie nowych technologii, technik lub organizacji działalności gospodarczej na obszarach wiejskich	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.1.2	e-edukacja	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.1.3	Upowszechnienie form aktywnej integracji - CIS-y, KIS-y	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.1.4	Wyrównywanie szans edukacyjnych - vide PS SPOŁECZEŃSTWO	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej [osoby] Liczba miejsc w ośrodkach wychowania przedszkolnego dofinansowanych w ramach programu [szt.] Liczba szkół wyposażonych w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć lekcyjnych [szt.]			Liczba osób świadczących usługi doradztwa edukacyjno-zawodowego po opuszczeniu programu [osoby] Liczba uczestników programu, którzy uzyskali kwalifikacje po jego opuszczeniu (c) [osoby] Liczba uczestników programu, którzy uzyskali kwalifikacje po jego opuszczeniu (C) [osoby] Liczba absolwentów kierunków zamawianych [osoby] Liczba osób kształcących się na		

						<p>Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK [osoby]</p> <p>Liczba szkół, które wdrożyły rozwiązania w zakresie pracy z dzieckiem młodszym na danym progu edukacyjnym [szt.]</p> <p>Liczba szkół, których laboratoria zostały wyposażone w ramach programu [szt.]</p> <p>Liczba szkół i placówek, które podjęły działania na rzecz przeciwdziałania rozwarstwieniu społecznemu i segregacji</p> <p>Liczba szkół i placówek o najniższych wynikach edukacyjnych objętych wsparciem w ramach programu</p> <p>Liczba nauczycieli objętych wsparciem w ramach programu [osoby]</p> <p>Liczba uczniów objętych wsparciem w ramach programu [osoby]</p> <p>Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach prowadzonych w oparciu o indywidualne podejście do ucznia [osoby]</p> <p>Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w</p>			<p>kierunkach medycznych, które podniosły kwalifikacje po opuszczeniu programu [osoby]</p>		
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

						<p>sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego [szt.]</p> <p>Liczba uczniów uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy</p> <p>Liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w ramach programu [szt.]</p> <p>Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w ramach programu [osoby]</p> <p>Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia zrealizowanych we współpracy z pracodawcami [osoby]</p> <p>Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie rozwoju ich kompetencji kluczowych dla potrzeb rynku pracy [osoby]</p> <p>Liczba funkcjonujących centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego [szt.]</p> <p>Liczba szkół i placówek objętych wsparciem w zakresie realizacji zadań w obszarze edukacyjno-</p>					
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

						zawodowego [szt.] Liczba jednostek samorządu terytorialnego, które wdrożyły partnerskie programy współpracy szkół zawodowych z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym [szt.] Liczba wybudowanych /przebudowanych/ rozbudowanych obiektów infrastruktury placówek oświatowych [szt.] Liczba uczniów korzystających z infrastruktury edukacyjnej wspartej w wyniku realizacji projektów [osoby] Liczba wybudowanych / przebudowanych / rozbudowanych obiektów infrastruktury szkół wyższych [szt.] Liczba studentów korzystających z infrastruktury wspartej w wyniku realizacji projektów [osoby]					
3.1.5	<i>Utworzenie i wypromowanie sieci szkół i uczelni innowacyjnych w województwie zachodniopomorskim (Zachodniopomorski Pathfinder) - *PS SPOŁECZEŃSTWO Działanie 2.1.1</i>	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Jak wyżej można coś wybrać w zależności pod jakim kątem analizujemy..			Jak wyżej		
3.1.6	<i>Przygotowanie zaplecza technicznego w środowiskach lokalnych (szkoły) - *PS SPOŁECZEŃSTWO Działanie 2.2.3 (powtórzone z 2.3.4)</i>	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe:	Jak wyżej			Jak wyżej		

					UE regionalne:						
3.1.7	Wsparcie procesu restrukturyzacji sieci szkół i dostosowania jej do wyzwań demograficznych - PS SPOŁECZENSTWO	3.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Jak wyżej			Jak wyżej		
3.2.1	Zwiększenie skuteczności promocji zdrowia i profilaktyki zagrożeń zdrowotnych. - *PS ZDROWIE Priorytet 1.1, Działania: 1.1.1 do 1.1.8	3.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.2.2	Tworzenie systemu wysokiej jakości usług w obszarze aktywnej integracji - *PS SPOŁECZENSTWO Działanie 1.2.9	3.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.2.3	Wspieranie lokalnych programów rewitalizacji przestrzeni publicznej - *PS SPOŁECZENSTWO Działanie 1.3.3 (powtórzone z 2.3.1)	3.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.3.1	Wsparcie dla funkcjonowania i współpracy lokalnych grup działania	3.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.3.2	Profesjonalizacja i aktywizacja sektora pozarządowego w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego - *PS SPOŁECZENSTWO Działanie 1.1.2	3.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.3.3	Wspieranie aktywności w zakresie uczestnictwa w trzecim sektorze - PS SPOŁECZENSTWO / PROW W ZAKRESIE LEADERA	3.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
3.3.4	Wdrożenie programu rewitalizacji społecznej w najbardziej zdegradowanych środowiskach - *PS SPOŁECZENSTWO Działanie	3.3			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe:						

	1.2.8				UE regionalne:						
4.1.1	<i>Odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa</i>	4.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
4.1.2	<i>Wsparcie ekologicznego rolnictwa</i>	4.1			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:						
4.2.1	<i>Budowa, przebudowa, remont infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (może PROW, RPO i PS DiB)</i>	4.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Liczba wybudowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków [szt.] Długość wybudowanej, rozbudowanej lub zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej [km]					
4.2.2	<i>Wytwarzanie i dystrybucja energii ze źródeł odnawialnych (może PROW, RPO i PS DiB)</i>	4.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:	Liczba wybudowanych /zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE [szt.]					
4.2.3	<i>Racjonalne gospodarowanie odpadami (może PROW, RPO i PS DiB)</i>	4.2			Ogółem: Lokalne: Regionalne: Centralne: UE krajowe: UE regionalne:				Liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów [osoby]		